

Bozóki Antal ügyvéd, Újvidék

REHABILITÁLÁST ÉS KÁRPÓTLÁST

Javaslat a rehabilitálásról (erkölcsi, politikai, jogi és vagyoni jóvátételről) szóló törvény javaslatának módosítására

1. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

A szerb kormány 2005. november 24-én jóváhagyta a rehabilitálásról (erkölcsi, politikai, jogi és vagyoni jóvátételről) szóló törvény javaslatát. A vajdasági magyarság szempontjából is fontos törvényjavaslat került a törvényhozás elé, amely a második világháború alatt és utána, a különböző megkülönböztetéseken alapuló jogsérelmek miatt életüktől, szabadságuktól vagy vagyonuktól megfosztott polgárok rehabilitálását és vagyoni kártalanítását hivatott rendezni.

A sajtóban közzétett, mindössze nyolc cikkből álló törvényjavaslat az olvasóban azt az érzést kelti – azon kívül, hogy Szerbia ennek a kérdésnek a rendezésével, mint számos más téren is, alapos késésben van –, hogy szövege nincs kellően előkészítve sem kidolgozva.

A nemzetközi gyakorlatból ismert hasonló jellegű törvények általában tartalmazzanak egy preambullumot (bevezetőt) is. A konkrét esetben a szerbiai törvénynek is a bevezetőben ki kellene mondania, hogy:

– az egykori Jugoszlávia területén 1941. április 6-án kezdődött második világháború

alatt és utána elkövetett ideológiai, politikai, nemzeti és faji alapon való megkülönböztetések alapján történt tömeges törvénysértések és atrocitások mérhetetlen szenvedéseket és anyagi károkat okoztak az ország polgárainak. Sok esetben a polgárokat jogtalanul fosztották meg életüktől, szabadságuktól és javaiktól is;

– Szerbia Népképviselőháza elítéli és semmisnek nyilvánítja a II. világháború során és azt követően a kollektív bűnösség elvére alapozott politikai döntéseket, háborús bűncselekményeket és erőszakos cselekedeteket, amelyekkel egyéneket, egyes népcsoportokat, közösségeket megsemmisítettek, lakóhelyük elhagyására kényszerítettek, emberi és politikai jogukat korlátozták, és hogy

– az érintett személyeket, illetve leszármazottaikat Szerbia Köztársaság erkölcsi, anyagi és vagyoni kárpótlásban ezen (vagy külön) törvény alapján részesíti.

2. KONKRÉT JAVASLATOK ÉS ÉSZREVÉTELEK

1. szakasz

Ebben a szakaszban világosan ki kellene mondani, hogy olyan személyek rehabili-

tálásáról és kártalanításáról van szó, akiket az életüktől, szabadságuktól vagy más jogiaktól, bírósági vagy közigazgatási határozat nélkül, illetve bírósági vagy közigazgatási határozat alapján, *jogtalanul* fosztottak meg. Vagyis, a szöveg jelenlegi megfogalmazásából hiányzik a *jogtalanul* szó. Ennek a szónak a hiányában rehabilitálásra és kártalanításra lennének jogosultak azok a személyek is, akiket valamilyen bűncselekmény elkövetése miatt a hatályos jogszabályok alapján és az erre előlátott törvényes eljárás lefolytatása után jogosan ítélték el.

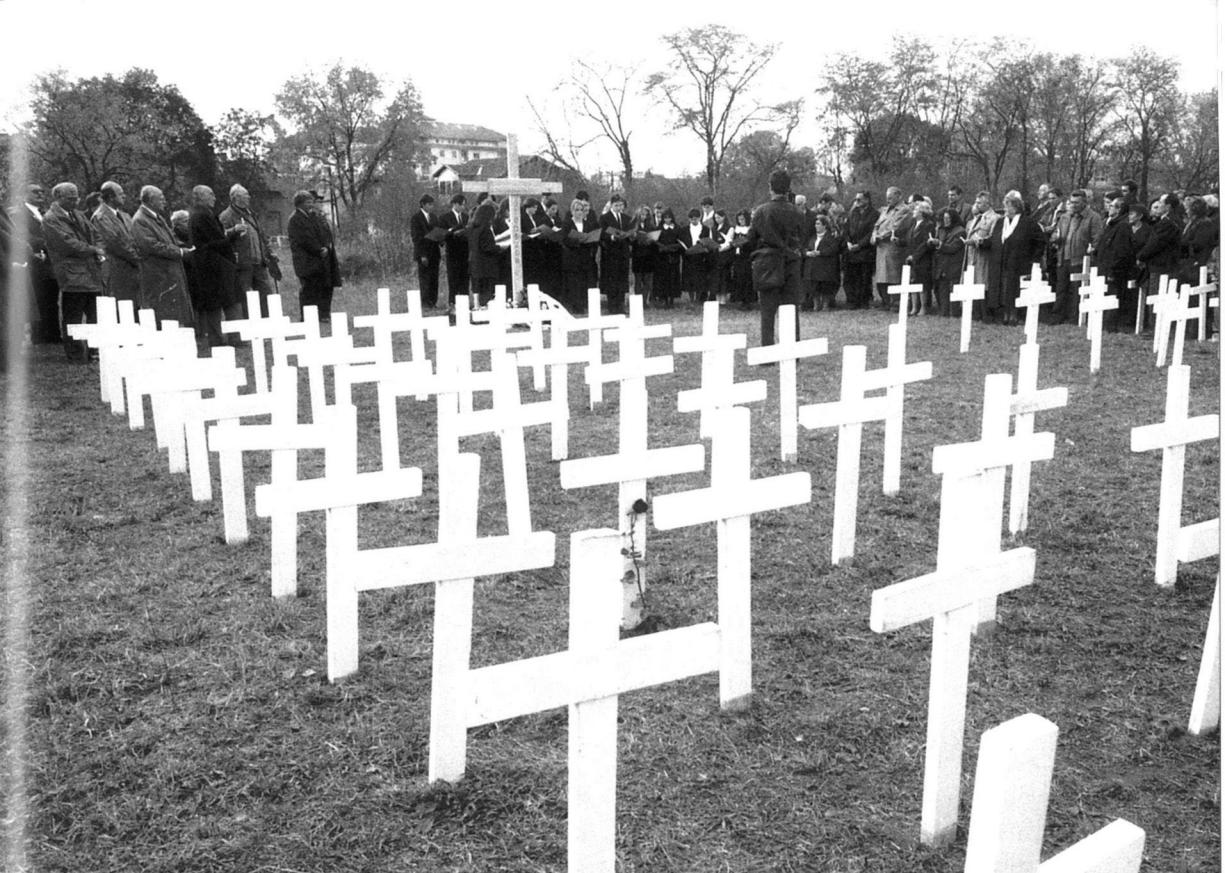
Ezt a szakaszt ki kellene bővíteni a következő bekezdéssel: *A leszármazottaknak és rokonainak joguk van az áldozatokról való megemlékezésre, sírhelyeinek a helyi szokásoknak megfelelően való megjelölésére. E jogában senkit sem szabad hátrányos megkülönböztetésben részesíteni.*

2. szakasz

Ennek a szakasznak az első bekezdését ki kellene egészíteni azzal, hogy *azoknak a személyeknek a rehabilitálását, akiknek nincs élő hozzátartozójuk, bármelyik természetes személy, de civil szervezet is kérheti.* Ez esetben a kárpótlás összegét – a jogsérelmet szenvedett magyarok után – egy olyan alapba kellene befizetnie, amellyel a vajdasági magyarok által választott legitim szervezet rendelkezne.

3. szakasz

Több okból is elfogadhatatlan és nem ésszerű, hogy a rehabilitálási eljárásban egyedül a belgrádi Kerületi Bíróság legyen az illetékes. Elsősorban azért, mert a jogsértések legnagyobb része éppen Vajdaság területén történt és itt vannak az eljárás lefolytatásához szükséges bizonyítékok is (az eljárás gazdaságosságának elve). Ezért a törvénynek ki

kellene mondani, hogy *az ilyen eljárásokban első fokon azok a kerületi bíróságok illetékesek, amelyeknek a (jelenleg hozzájuk tartozó) területen a jogsérelmet elkövették.*

4. szakasz

A harmadik szakasz harmadik bekezdése szerint a kérelemnek „tartalmaznia kell a jogfosztott személy személyi adatait és a kérelem megalapozottságára vonatkozó bizonyítékokat”. Ez a rendelkezés ellentétben van a 4. szakasz 2. bekezdésnek megfogalmazásával, mely szerint „a bíróság intézkedik a szükséges dokumentumok és adatok beszerzéséről a hatáskörrel rendelkező szervektől és szervezetektől”.

Ezt az ellentmondást úgy kellene feloldani, ahogyan azt a 4. szakasz is megfogalmazza, vagyis a kérelemben, a személyi adatok mellett csak meg kellene jelölni – amennyi-

ben a kérelmező okiratokkal nem rendelkezik, vagy számára azok nem hozzáférhetők – a kérelem megalapozottságára vonatkozó bizonyítékokat és a szervezetet, amelyektől a bíróságnak azokat be kellene szerezni.

Ki kellene mondani azt is, hogy a rehabilitációs és vagyoni jóvátétellel kapcsolatos eljáráshoz szükséges dokumentumok hitelesített másolatait az illetékes levéltárak az érintettek számára kötelesek díjmentesen kiadni.

5. szakasz

Az 5. szakasz első bekezdése előírja, hogy „a rehabilitált személy ellen meghozott döntés és annak jogkövetkezményei a döntés meghozatalának napjáig visszamenő hatállyal semmisek, beleértve a vagyonekbezárt elrendelő büntetést is”. A törvényjavaslat a továbbiakban egyetlen szóval sem említi, hogyan, milyen formában képzei el a javas-

lattevő az érintetteknek az elkobzott vagyon visszajuttatását, különösen azoknak a javaknak az esetében, amelyek valamilyen oknál fogva megsemmisültek, más személyek tulajdonában vannak, vagyis nem lehetséges a restitúció (visszaadás, helyreállítás).

A harmadik bekezdésben a törvénynek ki kellene mondani azt is, hogy mindazokat a sérelmet szenvedett személyeket, akik ellen nem folytattak bírósági vagy közigazgatási eljárást, illetve akik az ilyen eljárásban hozott döntés idején nem töltötték be a 18. életévüket, az erre vonatkozó kérelem benyújtása után, minden további eljárás lefolytatása nélkül és hivatalból rehabilitálják. Az erre vonatkozó határozatot az illetékes szerv a kérelem benyújtásától számított 60 napos határidőn belül köteles az érintetteknek megküldeni.

Nem tartható elegendőnek csak a ténynek a megállapítása, mint ahogy azt ennek a szakasznak a harmadik bekezdése teszi, hogy a bíróság a rehabilitálásra vonatkozó kérelemnek helyt adó végzésében megállapítsa, hogy „a rehabilitált személy politikai vagy ideológiai okokból történt üldöztetésnek és erőszaknak esett áldozatul”. Ennek következménye az erkölcsi jóvátétel, illetve kártalanítás, amiről a törvényjavaslatban egy szó sem esik. Ilyen jóvátételre a még élő személyek, illetve azok elhalálása esetén a még élő házastárs, vagy ha már az sem él, akkor a közvetlen leszármazottak lennének a jogosultak.

A törvénynek rendelkeznie kellene arról, hogy az élet elvesztéséért a hozzátartozó(k) egyösszegű kárpótlásra jogosultak. Szabadságvesztés (fogvatartás, internálás, kényszermunka, kitelepítés) miatt a még élő érintetteknek a szabadságelvonásban eltöltött minden hónapra meghatározott kárpótlási összeget kellene kifizetni.

Magyarországon az életüktől és szabadságuktól politikai okokból jogtalanul megfosz-

tottak kárpótlását az 1992. évi XXXII. törvény rendezi. Az élet elvesztése utáni kárpótlás összegét a 2003. évi költségvetési törvény 400.000-Ft-ban határozta meg, ami ma kb. 1.550 eurónak felel meg. Ennek kifizetésére akkor került sor, ha „a magyar bíróság törvénytörő vagy semmissé nyilvánított ítélete alapján hajtották végre a halálos ítéletet, vagy a sérelmet szenvedő a büntető eljárás vagy a büntető ügyben hozott ítélet végrehajtása során olyan módon vesztette életét, hogy a halál bekövetkezésének kétséget kizáró oka az eljáró magyar hatóság szándékos közreműködése volt”. Erre a kárpótlásra az élő özvegy, a sérelmet elszenvedett élő gyermeke és a még élő szülő, ezek hiányában – az összeg felére – az élő testvér jogosult.

A szabadságelvonás utáni kárpótlás összegét Magyarország havi életjáradék vagy kárpótlási jegy formájában állapította meg. Erre csak az életben lévő sérelmet szenvedett, halála esetére pedig az jogosult, aki a szabadságelvonás idején a sérelmet szenvedett halálakor vele házasságban élt (a túlélő házastárs).

„Az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról” külön törvény (az 1991. évi XXV. Tv.) rendelkezik.

6-8 szakaszok

Ezek a szakaszok az eljárás kétfokúságát, illetve a fellebbezésre való jogot, a rehabilitált személyek névsorának a hivatalos lapban való közlését és a törvény hatálybalépésére vonatkozó szokásos jogszabályalkotási normákat tartalmazzák.

3. MEGÁLLAPÍTÁSOK

Tekintettel arra, hogy ez a törvény nagy számú jogfosztott – köztük vajdasági magyar – polgár sérelmeinek orvoslását hivatott rendezni, és hogy nem kis szerepe lehetne a második világháborús sérelmek méltányos

rendezésében és a történelmi megbékélés megkezdésében, fontos lenne, hogy a törvényjavaslatot megvitassák és véleményt mondjanak róla a vajdasági magyar pártok, a Magyar Nemzeti Tanács és a civil szervezetek is. A vajdasági magyarok egységes álláspontjainak megfogalmazása nélkül a szerbiai képviselőházban nem lehetne elfogadható az ún. rehabilitációs törvény sem.

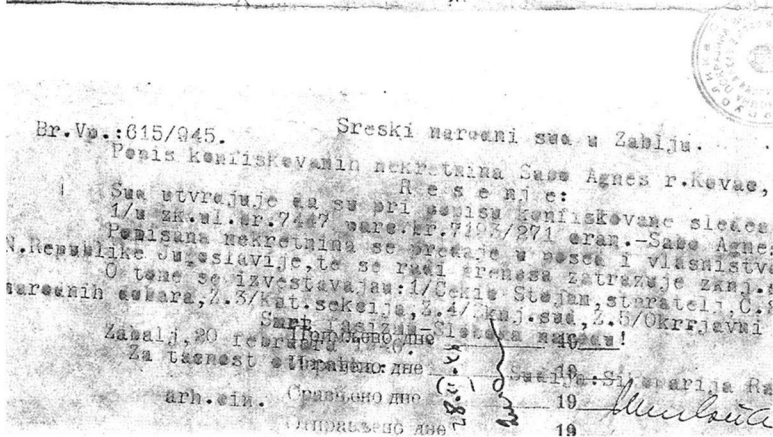
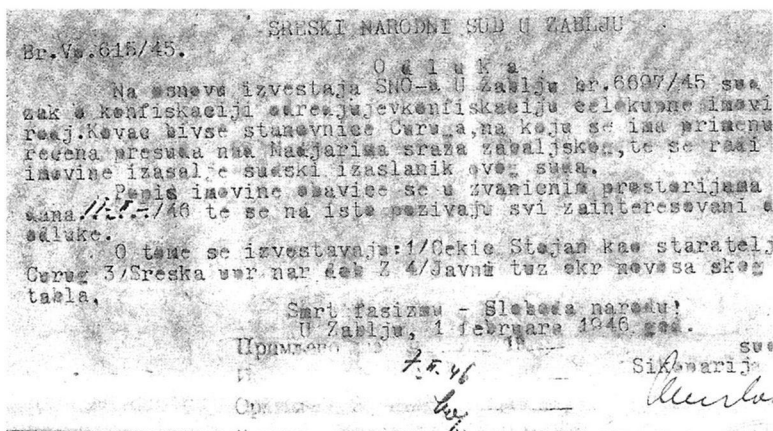
A rehabilitációs törvény alapján beadott folyamodványát elsőnek bírálta el 2007. március 26-án az Újvidéki Körzeti Bíróság hármas tanácsa Slavko Berčan bíró elnökletével.

A végzés szerint Mellár Lajost rehabilitálták, mivel indok, bírósági ítélet nélkül vitték el 1949-ben Goli Otokra.

Szinte felfoghatatlan és érthetetlen, hogy a szerbiai/vajdasági politikai élet magyar szereplői az egymás közti torzsalakodással vannak elfoglalva, és hogy a Magyar Nemzeti Tanács sem hallatta eddig a hangját a témáról (bizonyára „nem illetékes”), miközben a szerbiai képviselőházban olyan törvényjavaslatok születnek és kerülnek elfogadásra, amelyek messzemenően érintik a vajdasági magyarságot is.

A jelen törvényjavaslat több tekintetben nem felel meg sem a politikai sem a szakmai

követelményeknek. Külön hiányossága, hogy – a címével ellentétben – egyetlen rendelkezést sem tartalmaz a jogsérelmet szenvedett személyek és leszármazottaik anyagi és erkölcsi kárpótlásáról, sem a vagyonek kobzást szenvedett személyek vagyoni jóvátételéről, azaz kárpótlásáról. Ezért a javaslatot mindenképpen vissza kellene utalni a szerb kormány elé, további megmunkálására

Zsabayai népbírósági határozat (Teleki Júlia dokumentumai)

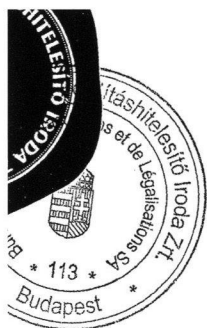
és az észrevételeknek a szövegébe való beépítésére, valamint kiegészítésére.

Nem kis felelősség hárul a szerbiai parlament G17 Plusz listáján megválasztott két magyar nemzetiségű képviselőjére, hogy végül is milyen tartalmú törvény kerül elfogadásra.

EDDIGI EREDMÉNYEK

A 2006. áprilisában hatályba lépett Rehabilitációs Törvény alapján eddig 6 magyar nemzetiségű személy rehabilitálásáról van tudomásunk.

id. Forró Lajost felmentő ítélet példaértékű és világosan megmutatja, hogy a szerb törvények lehetőséget adnak a rehabilitációra.

SUBOTICAI (SZABADKA) KÖRZETI BÍRÓSÁG-----

Ügyviteli szám: Reh. 10/08-----

Kelt: Subotica, 2008. május 22.-----

A Subotica Körzeti Bíróság TERZIJA Novak bírósági elnök, továbbá FÖLDI Zsuzsanna és KNEŽEVIĆ ANTIĆ Nada esküdtbírák (tagok) összetételű tanácsa a keresetet benyújtó FORRÓ Lajos kanjižai (Magyar-kanizsa) lakosnak idősebb FORRÓ Lajos, utolsó lakóhelye Martonoš (Martonos) rehabilitálására vonatkozó peren kívüli ügyében a keresetet benyújtó személy jelenlétében, 2008. május 22-én megtartott tárgyaláson, a rehabilitálásról szóló törvény 4. szakaszának 3. bekezdése alapján meghozta a következő-----

-----VÉGZÉST.-----

ELFOGADJUK FORRÓ Lajos kanjižai lakos 2008. március 05-én kelt kérelmét és MEGÁLLAPÍTJUK, hogy a már elhunyt idősebb FORRÓ Lajos, apja utóneve Lajos, anyja utóneve Erzsébet, született 1907-ben Martonoš helységben, politikai és ideológiai indíttatású üldözés és erőszak áldozata volt.-----